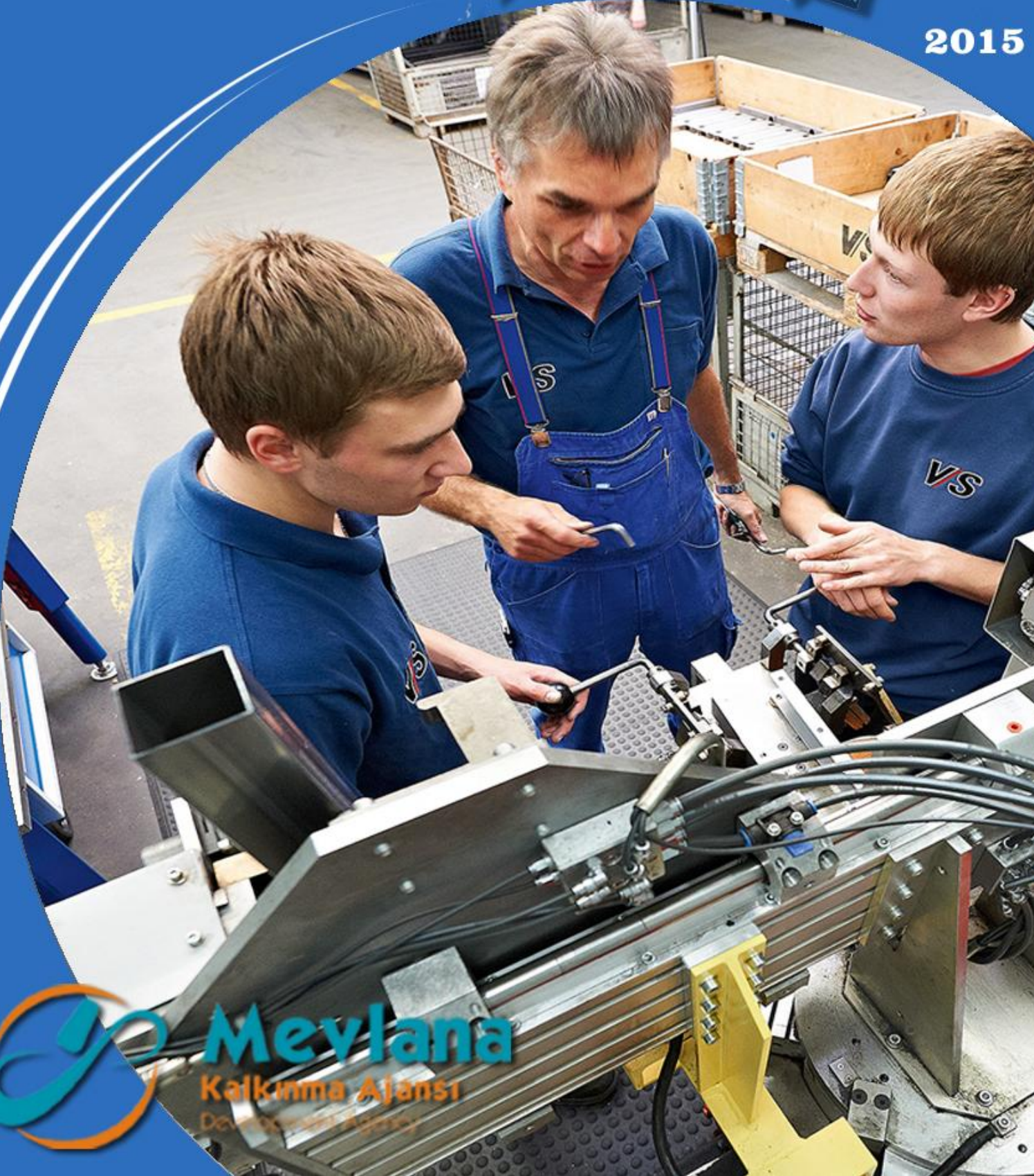

MESLEK LİSESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİ GÖZÜNDEN MESLEKİ EĞİTİM VE TOPLUMSAL YANSIMASINA YÖNELİK SAHA ÇALIŞMASI

TR 52 KONYA - KARAMAN

2015

Mevlana
Kalkınma Ajansı
Development Agency

MEHMET BUĞRA AHLATCI

Mevlana Kalkınma Ajansı, Araştırma Etüt ve Planlama Birimi Uzmanı, Sosyolog

Çalışmanın planlama aşamasından uygulama ve raporlama sürecine kadar değerli katkılarından dolayı Konya İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Mustafa YILMAZ ve Konya Sanayi Odası Genel Sekreteri M. Sedat TAŞKAZAN' a teşekkür ederiz.

Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK. uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekilde ve yöntemle islenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.

***Bu raporda yer alan değerlendirmeler uzman görüşü olup sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde T.C. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın kurumsal görüş ve yaklaşımını yansıtmamaktadır.*

****Kapak resmi: <http://www.vs.de/unternehmen/tr/detail/406/>*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	2
ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	3
ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	4
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	5
BULGULAR.....	6
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	19

ŞEKİLLER

Şekil 1: Cinsiyet %	6
Şekil 2: Meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz? %.....	7
Şekil 3: Ailenizde çalışan var mı? %	8
Şekil 4: Lise tercihinizde öğretmenleriniz tarafından yapılan yönlendirme yeterli miydi? %	9
Şekil 5: Mesleki olmayan bir liseye gitmek istediniz mi? %	9
Şekil 6: Meslek lisesinde aldığın eğitim staj yaptığın yerde etkili oluyor mu? %	10
Şekil 7: Meslek lisesi öğretmenlerinizin öğrencilerle yeteri kadar ilgilendiğini düşünüyor musunuz? %	11
Şekil 8: Meslek lisesinde okumanın toplum tarafından nasıl değerlendirildiğini düşünmekte misiniz? %	12
Şekil 9: Sanayi ve üretim sektöründe çalışmanın (işçi olmanın) toplum tarafından nasıl değerlendirildiğini düşünmekte misiniz? %	13
Şekil 10: Staj yaptığın kurumda işletme çalışanlarına kıyasla sizlere nasıl davranıyorlar? % ...	14
Şekil 11: Mezun olduktan sonra maaşın daha az olsa da hizmet sektöründe (Markette, yemek sektöründe) çalışmayı tercih eder misiniz? %	14
Şekil 12: Evleneceğin kişi sanayide çalışmanı sorun yapar mı? %.....	15
Şekil 13: Evleneceğin kişinin ailesi sanayide çalışmanı sorun yapar mı? %	16
Şekil 14: Tercih şansın olsa yine bu okulu seçer miydin? %.....	16
Şekil 15: Aşağıdakilerden hangisi daha önemlidir? %	17

TABLolar

Tablo 1: Yaş oranları %.....	6
Tablo 2: Okulda öğrendiğin bilgi ve becerileri iş yerindeki çalışmalarda kullanabiliyor musunuz?	17
Tablo 3: Mezun olduktan sonra alanınla ilgili eğitime devam etmek mi, çalışmaya başlamak mı istersiniz?.....	18
Tablo 4: Tercih şansın olsa yine bu okulu seçer miydin? * Meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz?	18

GİRİŞ

Kalkınma söylemlerinin başarıya ulaşılabilmesi ve uluslararası alanlarda rekabet gücünün elde edilebilmesi için mesleki ve teknik eğitiminin etkin hale getirilmesi gerekmektedir. Gerek yerel gerekse de ulusal boyutlarda tartışmaya açılan mesleki eğitim konusu belirli başlıklar altında sorun sarmalı arasına girmiştir. Bu sorunlar bürokrasinin ve eğitim kurumlarının her kademesinde tartışılmasına rağmen günümüze kadar artarak birikmeye devam etmiştir. Dönemsel olarak gerek fiziki yatırımlar ile gerekse de yönetmelik değişiklikleri ile çözüm sağlanacağı düşüncesiyle gerçekleştirilen eylemlerin günümüzde olumlu bir etki oluşturmadığı görülmektedir. Bu sebeple mesleki eğitime yönelik sorunların sadece fiziki altyapı, yönetmelik oluşturma ve okul açıp kapama ile çözülemeyeceği, mesleki eğitimin toplumsal algısının olumlu yönde değiştirecek çalışmalar yapılmayacağı sürece istenilen hedeflere varılamayacağını vurgulanmaktadır. Bu sebeple Konya merkez ilçelerinde belirlenen 408 öğrenci ile nitel ve nicel yöntemler uygulanarak elde edilen veriler analiz edilerek değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Mesleki eğitim ve uygulama alanlarına yönelik tartışmalar Türkiye'nin yerel ve ulusal gündeminde yıllardır yer tutmaktadır. Teknoloji ve bilimsel altyapıdaki gelişmeler, başta sanayi ve mesleki üretim tesislerinin her geçen gün kendini yenileme ihtiyacını ortaya çıkarırken dolaylı olarak insan yapısındaki nitelik ihtiyacını da gündeme getirmektedir. Yıllar içerisinde mesleki eğitim veren eğitim kurumlarındaki artışlara rağmen başta sanayi sektöründe olmak üzere nitelikli eleman arayışının artması, mesleki eğitimin önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. İşsizlik rakamlarının göz ardı edilemeyecek oranlara yükselmesine karşın sanayi sektöründe nitelikli işgücü açıklarının bulunması bu sorunsalın önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Mesleki eğitim teorik söylemde kişiyi iş alanında hayata hazırlayan, çok yönlü kişisel gelişimi sağlayan ve mesleki bilgi ve becerileri kazanmasına yardımcı olan önemli bir eğitim kurumudur (MEB, 2014, s. 8). Klasik iktisadi kalkınmacı anlayış içerisinde yer alan 'maddi yatırımlarla kalkınma anlayışının' son yarım yüzyıl içerisinde iflas etmesi insani kalkınmanın¹ önemini ortaya çıkarmıştır. Gelişmiş ülkelerde fiziki yatırımların yanında özellikle insan sermayesine yönelik gelişim sağlayıcı politikaların oluşturulması bu durumun en büyük göstergesi olmuştur. Uluslararası uygulamalara benzer şekilde kalkınmanın, nitelikli insan gücünün oluşturulması ile sağlanacağı yaklaşımı ülkemizde ulusal kalkınma planları olmak üzere birçok bakanlık yayınlarında strateji ve eylem planları içerisinde yer almıştır.

Ulusal kalkınmanın en önemli dinamiklerinden birisi olarak vurgulanan mesleki eğitimin bu kadar büyük umutlar bağlanmasına karşın hala hedeflenen seviyelerde olmaması bu çalışmanın öncelikli olarak sorunsalını oluşturmaktadır. Dönemsel olarak uygulanan fiziki yatırımların ve bürokratik işlemlerin geçici çözümler sağlamak dışında sürdürülebilir bir fayda sunmaması, sorunun daha makro düzeyde yani toplumsal açıdan değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu değerlendirme yapılırken bütüncül bir yaklaşım içerisinde konunun ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi parçaları olduğu ve başta bölgesel değişkenler olmak üzere her bir parçanın ayrı bir etkiye sahip olduğunun göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

¹ İnsani kalkınma: 1990 yılında BM tarafından insani gelişme endeksi olarak; kişinin doğumdan itibaren yaşam beklentisi, eğitim ve geliri ile ilgili başlıkları içermektedir. Zaman içerisinde bu başlıklar alt başlıklara ayrılarak konunun kapsamı genişletilmiştir.

Konu ile alakalı yapılmış çalışmaların ve toplantıların genel değerlendirmeleri yapıldığında öğrencilerin kendilerini toplumda nasıl konumlandıkları, gelecek beklentileri, sosyalizasyon süreçlerinin nasıl oluştuğu gibi faktörlerin göz ardı edildiği ve tartışmaların öğrencilerin istek, talep ve beklentileri dışında sınırlı başlıklar içinde şekillendiği görülmektedir. Bu sebeple öğrencilerin mesleki alan ile ilgili algı ve tutumlarını öğrenmeye yönelik bu çalışma ile meslek lisesi öğrencilerinin kendilerini toplumda nasıl konumlandıkları, gelecek beklentileri ile mesleki ve teknik eğitimin sorunları konusunda kamuoyunda farkındalık yaratarak, ilgili paydaşları harekete geçirmek ve gelecekte nitelikli işgücü oluşturulmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Mesleki eğitim ve iş imkânlarını tartışan kurumlar, planlayıcılar ve uygulayıcılar yıllar içinde değişiyor olsa da meslek lisesi öğrencilerinin eğitim gördükleri alanda ve özellikle sanayi sektöründe mesleki devamlılığa katılım oranları hep düşük seviyede kalmaya devam etmiştir. Aksi halde şu an mevcut meslek lisesi mezunlarının sayısı Konya Sanayi Odası yetkililerinin birçok toplantıda vurguladığı çalışan ihtiyacının karşılanmasında yeterliyken, artarak devam eden nitelikli işgücü açıklarının oluşması bu söylemin en önemli kanıtıdır.

Konu ile ilgili katıldığım toplantılarda ve inceleme yaptığım yazılı kaynaklarda özü itibari ile üç ana sorun belirtilmektedir. Sanayiciye yöneltilen eleştiri işçiye çok düşük ücret ödemesi, milli eğitime yöneltilen; mevcut ihtiyaçlara ve güncel teknolojiye yönelik eğitim sağlamaması ile öğretmenlerin öğrencilere karşı ilgisiz kalması, son olarak da ailelerin çocukları doğru yönlendirmemesi ve ilgisiz kalmaları. Ancak öğrencinin algısının nasıl şekillendiği ve mesleki eğitim hakkında düşüncesi yeterince gündeme getirilmemiştir. Bu sebeple konunun kapsamlı ve farklı disiplinleri içermesi açısından çalışma tek bir temel varsayım üzerinden oluşturulmuştur; meslek lisesi algısının öğrenciler üzerindeki etkisi ve kendilerini toplumda nasıl konumlandıklarının, mesleki eğitimin yıllardır çözilemeyen sorunlarının temelinde olduğu varsayımını içermektedir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Çok yönlü bir etkiye sahip olmasından ötürü mesleki eğitim ile ilgili sorunların öğrenci anketi kısmında mesleki yönlendirmenin yeterli düzeyde yapılıp yapılmadığı, staj yaptığı alanda gelecek beklentisinin olup olmadığı ve mesleki statü açısından toplum içerisinde kendisini nasıl konumlandığı ile ilgili sorular sorulmaktadır. Örneklem kümesi olarak Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde, Selçuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Konya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Karatay Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile İmkb Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilere yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Örneklem lise son sınıfta okuyan elektrik-elektronik teknolojisi, motorlu araçlar teknolojisi, mobilya ve iç mekân tasarımı, makine teknolojisi, metalürji, endüstriyel otomasyon teknolojileri, kimya, gıda tekstil, harita-tapu-kadastro ve inşaat/yapı teknolojisi alanı öğrencileri arasından seçilmiştir. Bunun sebebi hâlihazırda bu öğrencilerin yarı zamanlı okulda, yarı zamanlıda sanayi ya da ilgili sektörlerde staj yapıyor olmalarıdır. Bu şekilde öğrencilerin hem okul yaşantısı hem de ilgili sektör hakkında kişisel görüşlerinin daha fazla netleşmiş olduğu ve gerçeğe daha yakın bilgilerin elde edileceği düşünülmüştür. Saha çalışmasının okulların kapanmasına iki ay kala başlaması ve her okulun, her sınıfın farklı zamanlarda eğitim ve staj programlarının olması örneklem seçiminde eğitim sistemi ve staj programları aksatılmadan okul müdürleri tarafından uygun olan sınıflar arasından oluşturulmuştur. Bu sebeple nitel olarak tasarlanan çalışma konunun kapsamı ve örneklem kümesinin genişliği bakımından karma bir yöntem içerisinde yarı yapılandırılmış anket ve görüşmeler üzerinden uygulanmıştır. Geçerli olan 408 görüşmenin temel varsayımlara ulaşmada yeterli olduğu tespit edildikten sonra çalışma sonlandırılarak değerlendirme aşamasına geçilmiştir. Çalışma bulguları anket uygulanan okullara yönelik olmakla birlikte Konya geneli için çıkarımların yapılabilmesi için daha kapsamlı bir örneklem seçimi gerekmektedir. Ancak araştırma bulguları çalışmanın hipotezini doğrulayarak mesleki eğitimin toplum nezdinde sosyal statüsünün yükseltilmesi gerektiğini göstermektedir. Benzer şekilde bu çıkarımın genellemesi Konya ve Türkiye içinde tereddütsüz yapılabilir.

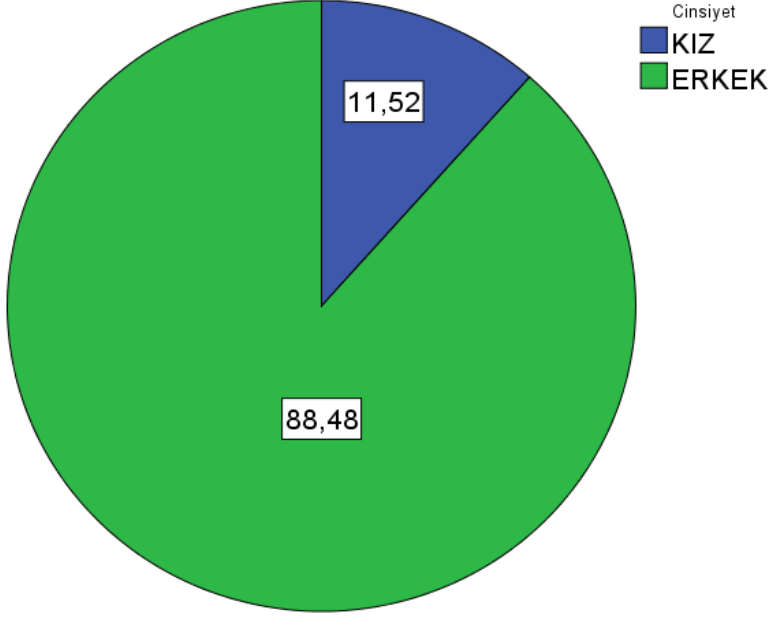
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırma öncelikli olarak nitel ve nicel (karma) bir çalışma üzerinden oluşturulmuştur. Öğrencilerin mesleki eğitim hakkında düşünceleri, kendilerini toplumda nasıl konumlandıkları ve gelecek beklentileri üzerinden hazırlanan sorular ile görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırma sorunsalının daha iyi değerlendirilmesi için örneklem kümesinin miktarı ve nitel görüşme yapabilme imkânı arasında bir denge oluşturulabilmesi için iki aylık bir sürede 408 öğrenci ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu öğrenciler Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde lise son sınıfta okuyan ve staj yapan öğrencilerden rassal yöntemle tespit edilerek amaçlı bir örneklem seçilmiştir. Ağırlıklı olarak okulda yapılan görüşmelerin yanında 40 öğrenci ile staj yaptıkları iş yerlerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında katılımcılar ile yüz yüze görüşülerek soru formu uygulanmıştır. Anket formunda öğrenci görüşlerinin daha iyi kavranabilmesi ve bazı cevapların doğrulamasının yapılabilmesi için hem açık uçlu hem de kapalı uçlu sorular hazırlanmıştır. Anketlerin tamamlanması sonunda veriler bilgisayara aktarılarak SPSS 21 programı ile gerekli testler uygulanmış ve değerlendirmesi yapılmıştır. Bulgular bölümünde yapılan değerlendirmelerde soruya cevap veren öğrenci sayılarının yüzdeleri üzerinden açıklamalar yapılarak grafiklerin oluşumunda geçerli yüzdeler referans alınmıştır.

BULGULAR

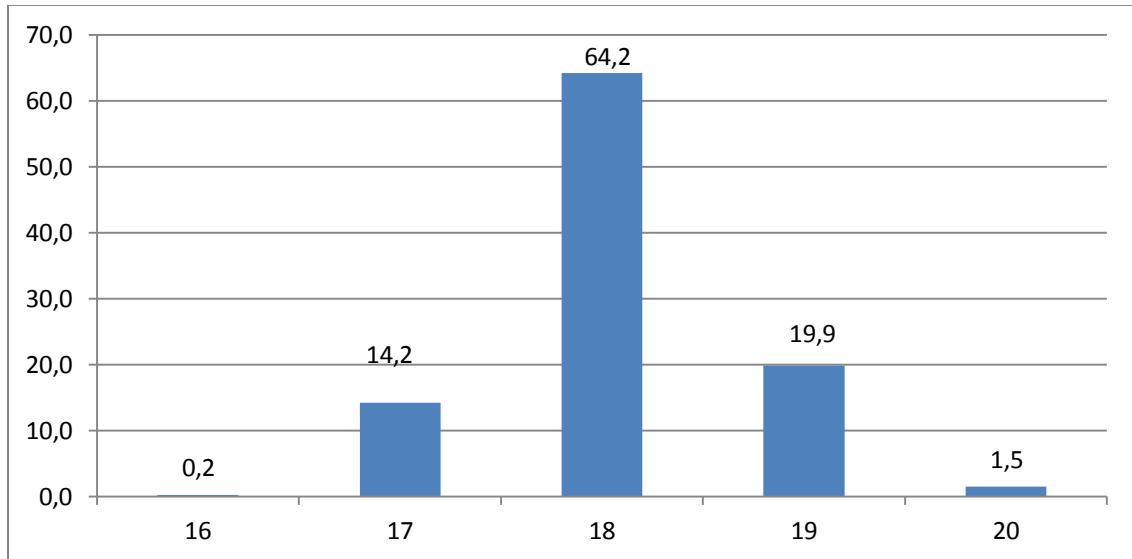
Çalışma kapsamında 47 kız öğrenci ve 361 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 408 öğrenci ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %11,5 i kız, %88,4 ü erkektir.

Şekil 1: Cinsiyet %

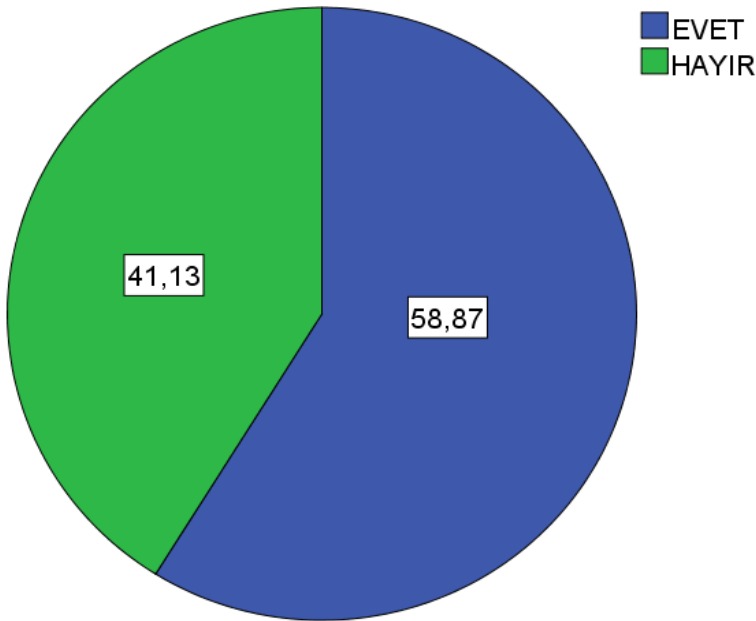
Örneklemin yaş ortalaması 18'dir. Minimum yaş 16, maksimum yaş 20'dir. Örneklemin %64,2'si 18 yaşındaki öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 1: Yaş oranları %

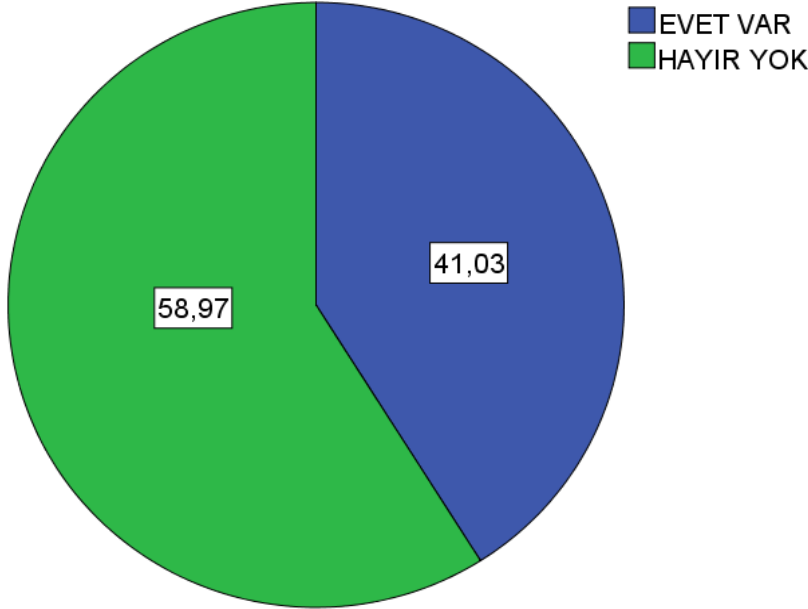
Eğitim sisteminin başarıya ulaşması, öğrencilerin eğitim sisteminden maksimum şekilde faydalanması ve öğrencilerin eğitime hazır bulunmaları ile doğrudan ilişkilidir. Öğrenciler 8. sınıfı tamamladıktan sonra merkezi sınava müracaat etmekte, merkezi sınavdan aldıkları puan ile birlikte okul başarı puanları hesaplanmakta ve elde edilen puana göre öğrenciler öğrenim görmek istedikleri okulları tercih etmektedirler. Merkezi yerleştirme sistemine göre öğrenciler başarı sıralaması doğrultusunda tercih listelerinde yer alan okullara yerleştirilmekte ve lise öğrenimlerinin sürdürmektedirler. Meslek tercihi açısından kritik öneme sahip olan bu aşamada gerekli puanı alan öğrenciler istedikleri bölümde eğitim hayatlarını sürdürürken, yeterli puanı alamayan öğrenciler kendi isteklerinin dışındaki okullarda öğrenimlerini sürdürmektedirler. 12. sınıfa gelmiş meslek lisesi öğrencilerine eğitimlerini sürdürdükleri okulu istekleri dâhilinde tercih edip etmedikleri sorulmuştur. Cevap veren 406 öğrencinin % 58,9'u şu anda okudukları okul ve bölümü isteyerek tercih ettiklerini belirtirken %41,1'i okumayı istemedikleri bir bölümde öğrenimlerini sürdürdüklerini ifade etmişlerdir.

Şekil 2: Meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz? %

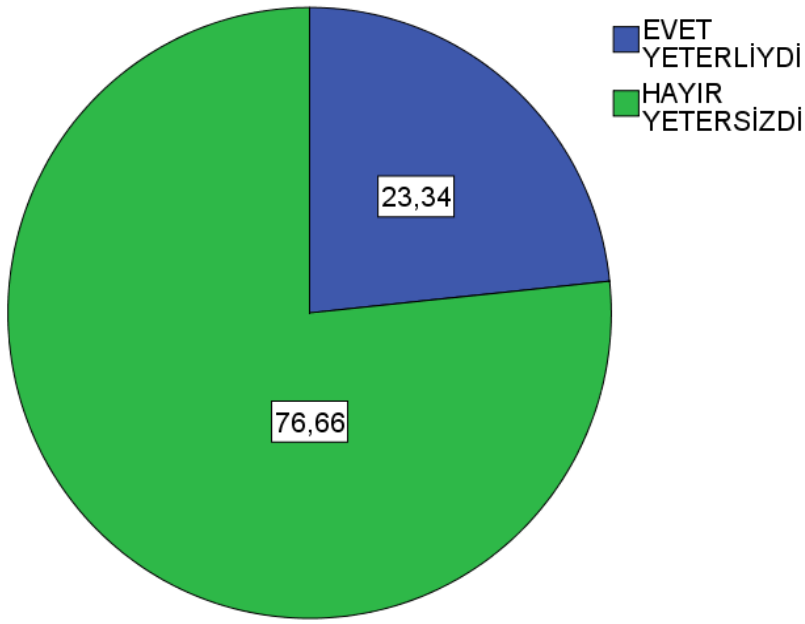
Öğrencilerin aileleri içerisinde sanayi ve üretim sektöründe çalışan olup olmadığı sorusu karşısında cevap veren 407 öğrencinin %59'unun ailesinde sanayide çalışan bir yakınının olmadığı, %41'inin ise ailesinde sanayide çalışan olduğunu ifade edilmiştir.

Şekil 3: Ailenizde çalışan var mı? %

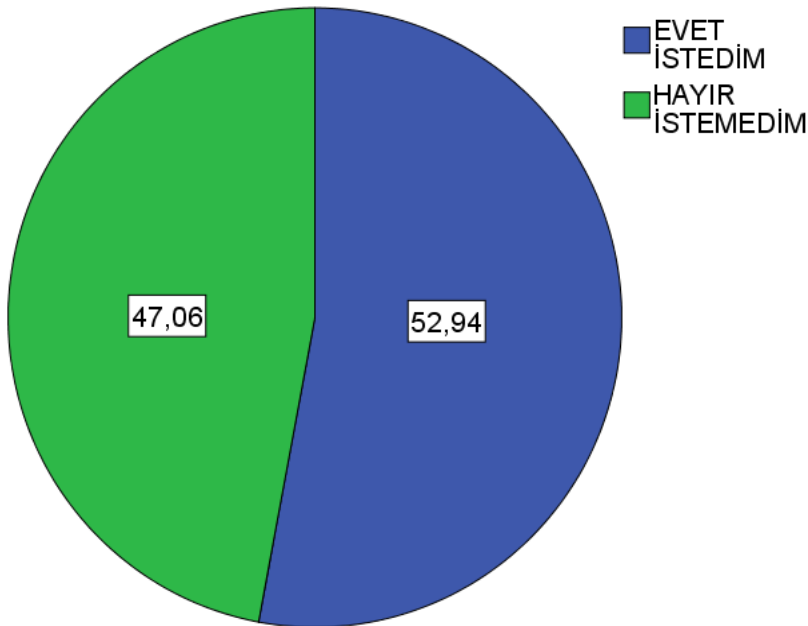
Eğitim tercihlerinde rol modeller önemlidir. Öğrencilerin önemli bir kısmı eğitim süreçlerindeki kritik kararları öğretmenlerine danışarak almaktadır. Bu bağlamda 8. Sınıfta okurken öğrencilere lise tercihlerine yönelik bir bilgilendirme yapılması durumunda öğrenciler okul ve bölüm tercihlerinde kendi istek ve beklentilerine göre yol haritasını belirlemektedirler. Katılımcılara tercih aşamasında öğretmenleri tarafından yapılan yönlendirmelerin yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Cevap veren 407 katılımcının % 23,3'ü öğretmenlerinin yapmış olduğu mesleki bilgilendirme ve yönlendirmeyi yeterli bulurken %76,6'sı yapılan yönlendirme/bilgilendirme/rehberlik faaliyetlerinin yetersiz bulunduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin %76,6'sının aslında mevcut durumlarına yönelik memnuniyetsizliklerinin olduğu ve bunun lise öncesinde etkili bir rehberlik uygulaması ile giderilebileceği görülmektedir.

Şekil 4: Lise tercihinizde öğretmenleriniz tarafından yapılan yönlendirme yeterli miydi? %

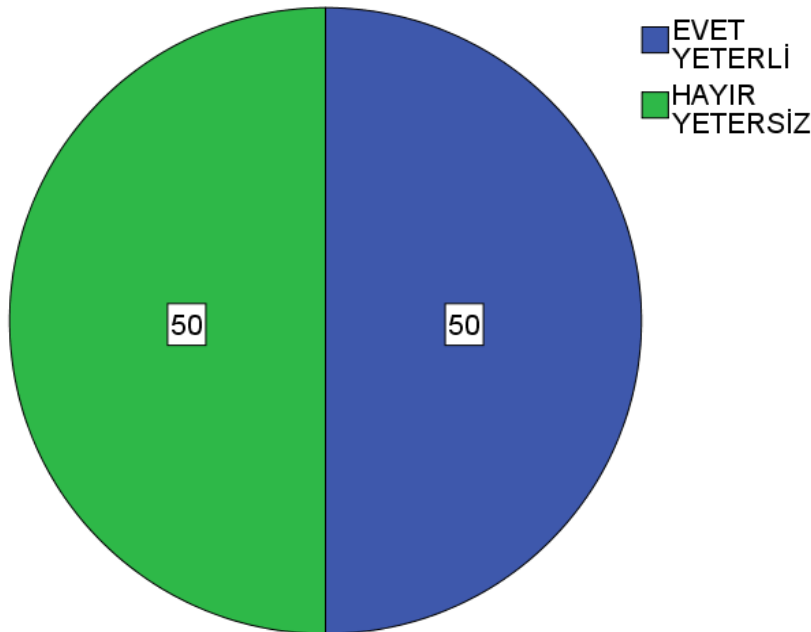
Mesleki olmayan bir liseye gitmek isteyip istemediği sorusuna karşı cevap veren 408 öğrencinin %53'ü evet istedim derken %47'si başka bir liseye gitmek istemediğini belirtmiştir. Bu dağılımla daha öncesinde sorulan meslek lisesini isteyerek mi seçtin sorusuna % 59 ile verilen evet isteyerek seçtim cevabının eğitime devam ettikçe başka bir liseye gitme istediği ile değiştiğini göstermektedir.

Şekil 5: Mesleki olmayan bir liseye gitmek istediniz mi? %

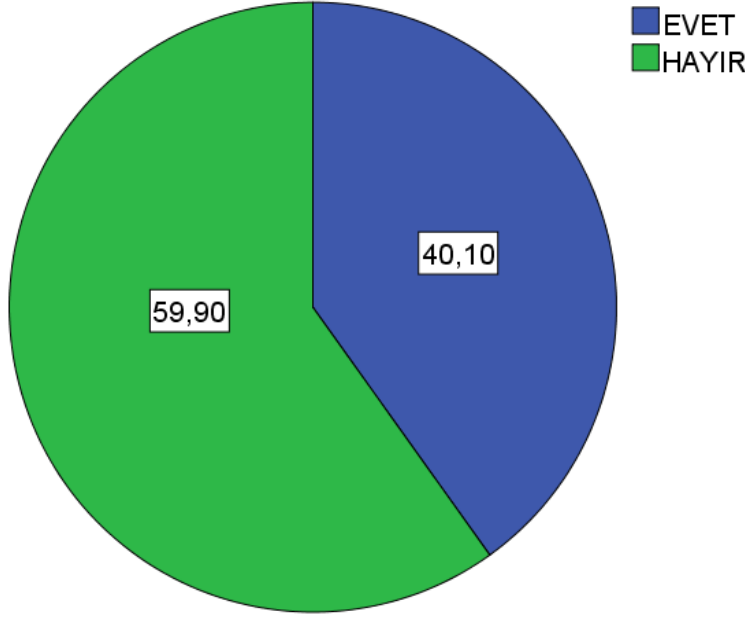
Meslek lisesinde aldığı eğitimin staj yaptığı yerde etkisine yönelik soruda cevap veren 406 katılımcının %50'si almış oldukları eğitimi yeterli bulurken %50'si mesleki eğitimlerini yetersiz bulduğunu ifade etmiştir. Burada öğrencilerin uzmanlık alanlarının ve sektörlerinin farklı olmasının da etkisinin olduğu dikkate alınmalıdır. Bazı sektörlerde öğrencilerin sadece masa başında tutulması ve temel ofis ihtiyaçları için kullanılması ile sanayi ve üretim sektöründe staj yapan bazı öğrencilerin sadece basit üretim aşamalarında görev yapmaları da yetersiz cevabını vermelerinde etkili olmuştur. Dolayısıyla bu soru aslında çift yönlü olarak mesleki eğitim ile mesleki uygulama arasındaki uyumsuzluğu ortaya koymaktadır. Bir tarafta okulda verilen mesleki eğitimin uygulamada yetersiz olduğunu belirten öğrenciler söz konusu iken diğer tarafta okulda aldıkları eğitimi sahada uygulama imkânı bulamadığı için memnuniyetsiz öğrenciler söz konusudur. Staja gidilen işletmelerin mesleki eğitim müfredatı ile uyum içerisinde olduğu durumlarda memnuniyetsizlik azalırken, öğrendikleri teknik bilgileri uygulama imkânı bulamayan öğrencilerin staja ilişkin memnuniyetsizlikleri artmaktadır. Memnuniyetsizliğin yüksek olduğu bir diğer durum ise staj yaptığı işyerinde okulda öğrendiği teknik bilginin yetersiz olduğunu gözlemleyen öğrencilerin, okullarına ve müfredata karşı geliştirdikleri olumsuz tutumdur.

Şekil 6: Meslek lisesinde aldığın eğitim staj yaptığın yerde etkili oluyor mu? %

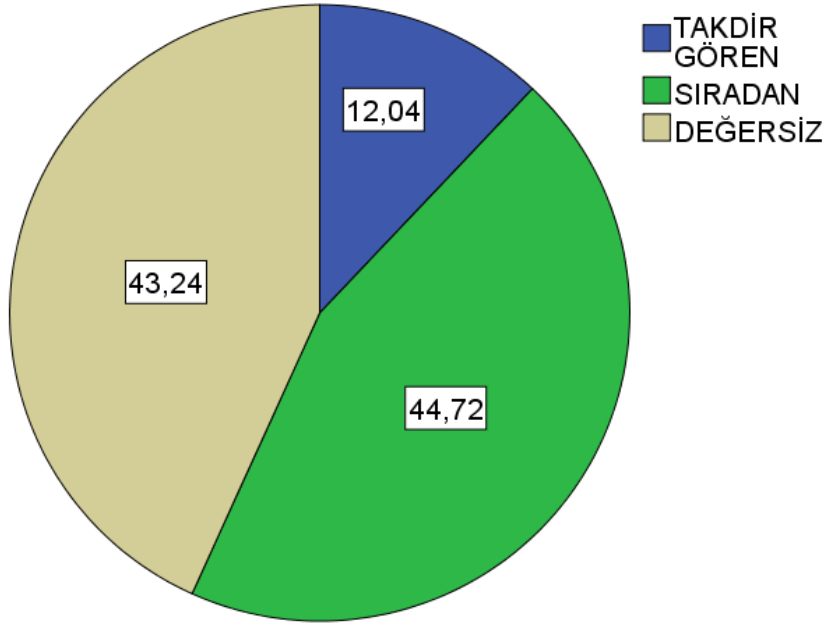
Meslek lisesi öğretmenlerinin öğrenciler ile yeteri kadar ilgilendiğini düşünüyor musunuz sorusuna verilen cevapların %60'ı hayır, %40'ı evet olmuştur. 9 öğrenci cevap vermemeyi tercih etmiştir.

Şekil 7: Meslek lisesi öğretmenlerinizin öğrencilerle yeteri kadar ilgilendiğini düşünüyor musunuz? %

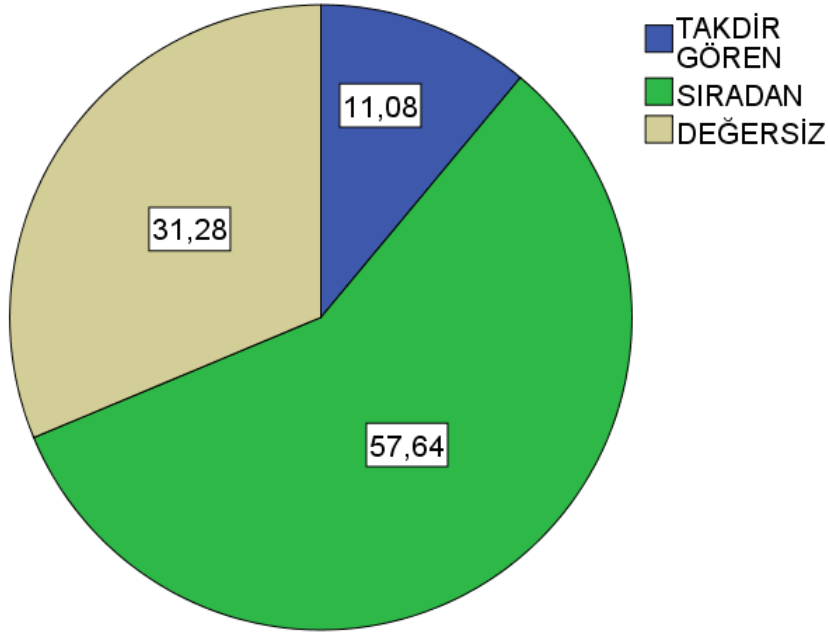
Öğrencilerin eğitim aldıkları okullarının toplum tarafından nasıl görüldüğü ile ilgili soruya cevap veren 407 öğrencinin %43'ü değersiz, %45'i sıradan ve %12'si takdir gören olarak cevaplandırmıştır. Burada asıl dikkat çeken konu öğrencilerin %88'i meslek lisesinde okumanın toplum tarafından olumlu bir yanının olmadığı görüşüne sahip olmasıdır. Toplumsal algının kişisel seçimleri etkilemede önemli bir payının olduğu göz önüne alındığında meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentilerinde bu olumsuz algı büyük bir etkiye sahip olacaktır.

Şekil 8: Meslek lisesinde okumanın toplum tarafından nasıl değerlendirildiğini düşünmektesiniz? %

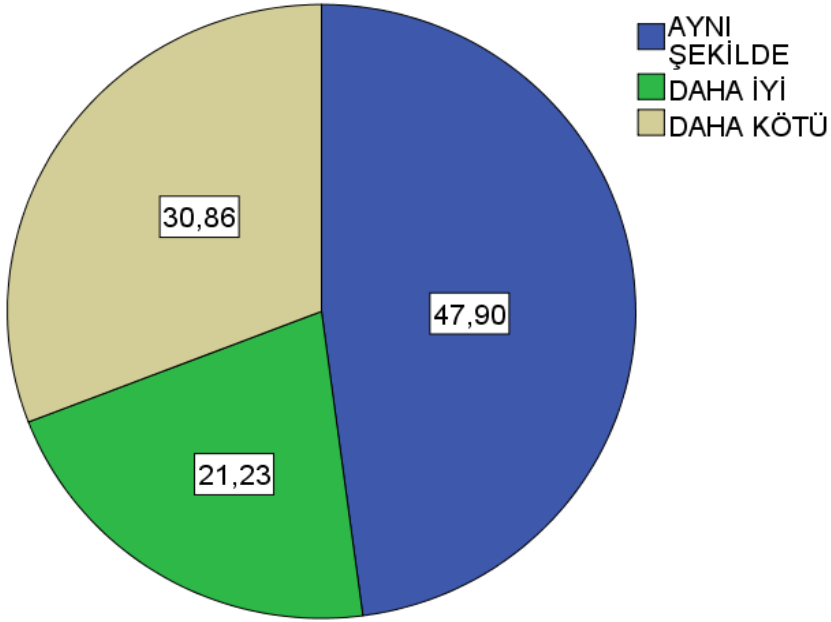
Aynı şekilde sanayi ve üretim sektöründe çalışmanın toplum tarafından nasıl algılandığı sorusuna cevap veren 406 öğrencinin yüzde %58'si değersiz, %31'i sıradan %11'i de takdir gören olarak cevap vermiştir. Öğrencilerin %89'u sanayi ve üretim sektöründe çalışmanın sıradan ve değersiz bir algıya sahip olduğunu düşünmektedir. Türkiye için sıkça kullanılan mutsuz meslek sahipleri ülkesi tanımını doğrular şekilde bir dağılımın ortaya çıktığı göz önüne alınacak olursa mesleki eğitimin toplumsal saygınlığını artırmaya yönelik atılacak adımlar ile mesleki mutluluğun da seviyesinin artması mümkün olacaktır. Meslek liselerinin yeniden itibarlı, saygın, başarılı okullar halini alması, öğrencilerinin de toplum tarafından daha pozitif biçimde algılanmasını sağlayacaktır.

Şekil 9: Sanayi ve üretim sektöründe çalışmanın (işçi olmanın) toplum tarafından nasıl değerlendirildiğini düşünmektensin? %

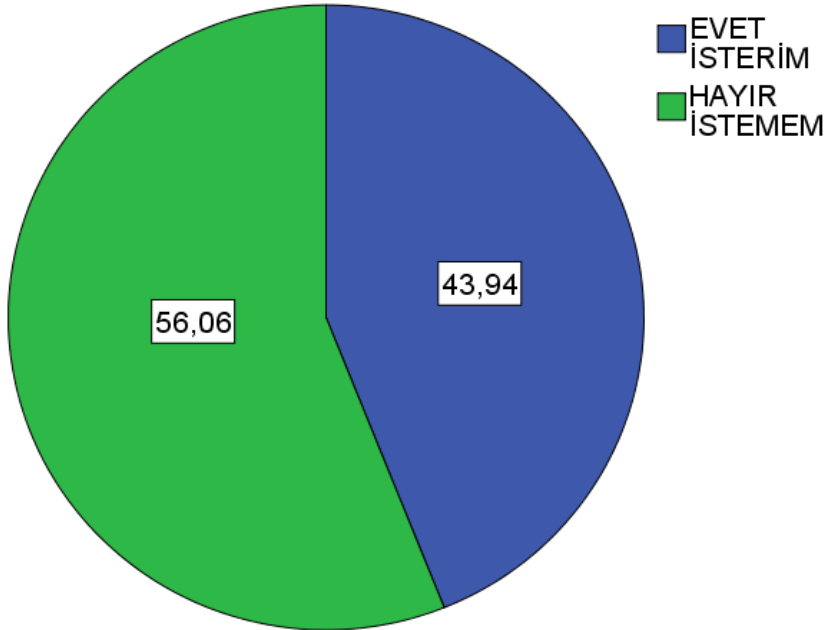
Öğrencilerin mezuniyet sonrasında mesleki alanlarında iş yaşantısına devam etmelerini belirleyen diğer bir faktör staj yaptıkları iş yerindeki çalışma koşullarıdır. İş yerinde yapılan görüşmelerde öğrencilerin sorulara çekimser cevap verme ihtimalinden dolayı stajdan memnun musunuz sorusu yerine staj yaptığın kurumda işletme çalışanlarına kıyasla size nasıl davranılıyor sorusunun sorulması tercih edilmiştir. Cevap veren 390 öğrencinin %21'i daha iyi, %48'i aynı şekilde, %31'i daha kötü olarak cevap vermiştir. Yaklaşık %70 ile öğrencilerin staj koşullarında büyük sıkıntı oluşturacak bir durumunun olmadığı görülmektedir.

Şekil 10: Staj yaptığınız kurumda işletme çalışanlarına kıyasla sizlere nasıl davranıyorlar? %

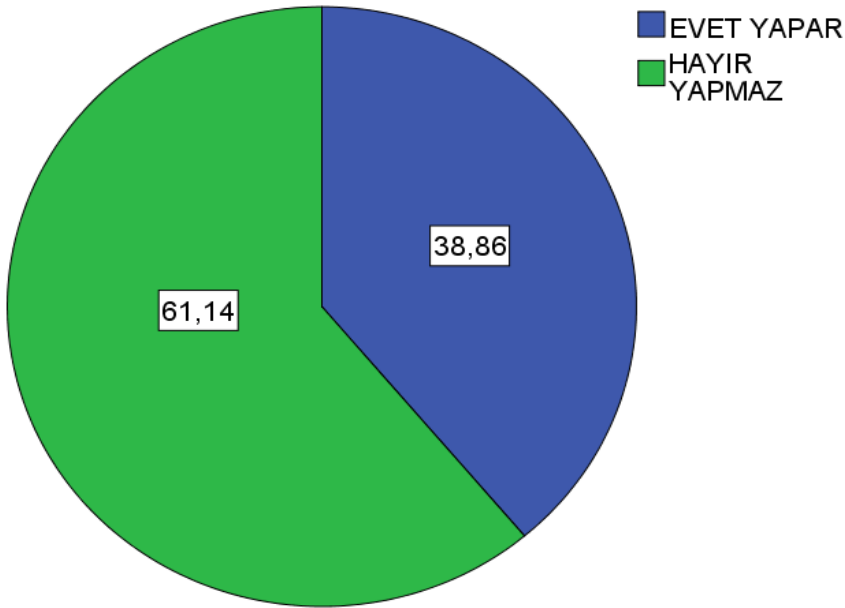
Mesleki eğitimle ilgili önemli tartışma konularından birisi olan, öğrencilerin mezun olduktan sonra sanayi ve üretim sektöründe ya da farklı sektörde vasıfsız çalışması ile ilgili soruda; cevap veren 396 öğrencinin %44 ü maaşı az olsada hizmet sektöründe çalışırım derken %56'sı hayır cevabını vermiştir.

Şekil 11: Mezun olduktan sonra maaşın daha az olsa da hizmet sektöründe (Markette, yemek sektöründe) çalışmayı tercih eder misiniz? %

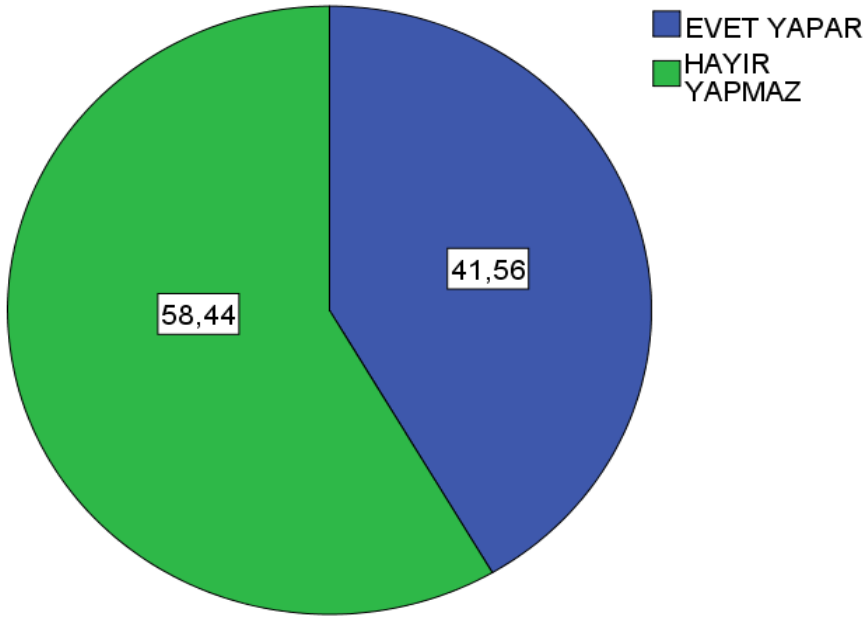
Ekonomik ve kültürel ilişkiler öğrencilerin meslek seçimlerini etkilediği gibi sosyal çevrede önemli bir etkiye sahiptir. Sanayi ve üretim sektöründe çalışmanın evleneceğiniz kişi tarafından sorun olup olmayacağı sorusuna cevap veren 386 öğrencinin %39'u evet sorun yapar cevabını verirken %61'i hayır yapmaz cevabını vermiştir. Kız öğrencilerin %54'ü evlenecekleri kişinin sanayi ve üretim sektöründe çalışmalarını sorun yapacağını düşünmektedir.

Şekil 12: Evleneceğin kişi sanayide çalışmanı sorun yapar mı? %

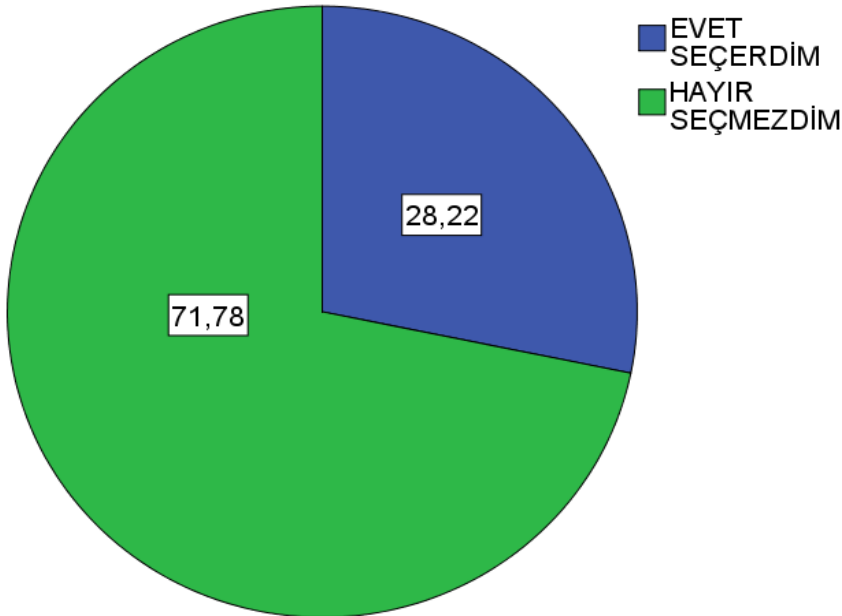
Aynı şekilde kişinin yaşam kalitesini etkileyen faktörlerden birisi olan evleneceği kişinin ailesinin işçinin sanayi ve üretim sektöründe çalışıp çalışmadığını sorun yapması sorusuna cevap veren 386 öğrencinin %42'si evet yapar, %58'i hayır yapmaz yanıtını vermiştir.

Şekil 13: Evleneceğin kişinin ailesi sanayide çalışmanı sorun yapar mı? %

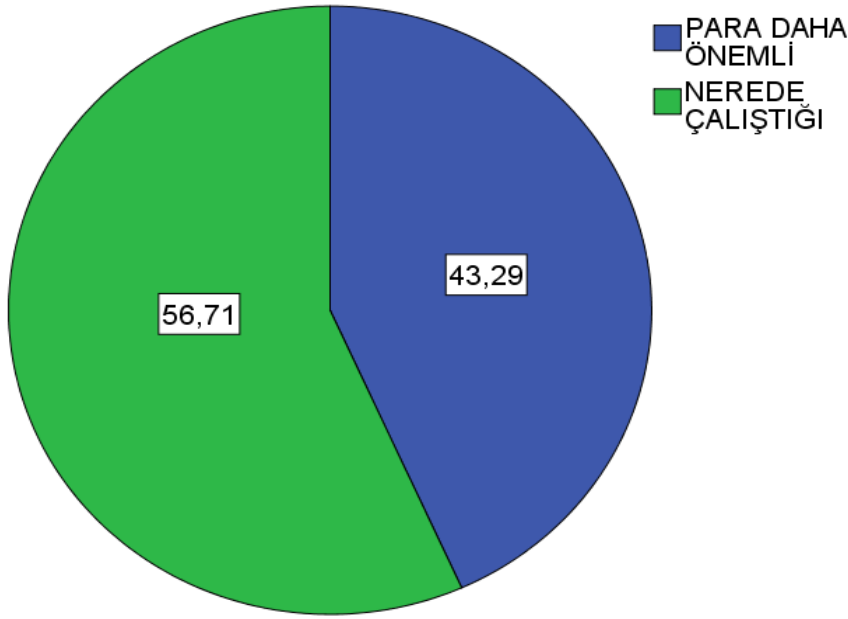
Tercih şansın olsa tekrardan okuduğun okulu seçer miydin sorusuna cevap veren 404 öğrencinin %28'i evet seçerdim derken, %72'si hayır seçmezdim cevabını vermiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlasının bu okulu isteyerek tercih etmesine karşın yıllar içerisinde bu kararlarından pişman oldukları görülmektedir.

Şekil 14: Tercih şansın olsa yine bu okulu seçer miydin? %

Paranın mı yoksa nerede çalıştığının mı önemli olduğuna dair soruya cevap veren 395 öğrencinin %43'ü için paranın daha önemli olduğu, %57'sinin ise nerede çalıştığının daha önemli olduğu görülmektedir.

Şekil 15: Aşağıdakilerden hangisi daha önemlidir? %

Öğrencilerin okulda öğrendiği bilgi ve becerileri staj yaptığı yerde kullanabilmesi ile ilgili soruya cevap veren 402 öğrenci, %44 ile hiç ve az kullandıkları, %23 ile orta seviyede, %33 ile üst seviyede kullandıkları cevabı verilmiştir. Burada dikkat çeken durum %67 ile okulda öğrenilen bilgilerin iş yerlerindeki kullanımının yetersiz ve sıradan düzeyde kaldığıdır.

Tablo 2: Okulda öğrendiğin bilgi ve becerileri iş yerindeki çalışmalarda kullanabiliyor musunuz?

	Sayı	Oran %
HİÇ KULLANMIYORUM	73	17,9
AZ KULLANIYORUM	99	24,3
ORTA SEVİYEDE	96	23,5
KULLANIYORUM	95	23,3
ÇOK KULLANIYORUM	39	9,6
BOŞ	6	1,5
Toplam	408	100

Mezun olduktan sonra alanın ile ilgili eğitime mi çalışmaya mı devam etmek istersin sorusuna cevap veren 401 öğrencinin %57'si eğitime devam etmek istemiştir. %8'i çalışmaya devam etmek isterken %17'si hem eğitim hem de çalışmayı tercih etmiştir. % 17 mezun olma aşamasında olmasına rağmen kararsız kalmıştır. Toplamda öğrencilerin %25'inin mezuniyet sonrasında çalışma ile ilgili bir plana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Mezun olduktan sonra alanınla ilgili eğitimine devam etmek mi, çalışmaya başlamak mı istersiniz?

	Sayı	Oran %
EĞİTİME DEVAM ETMEK	232	56,9
ÇALIŞMAYA DEVAM ETMEK	32	7,8
KARARSIZIM	68	16,7
HEM EĞİTİM HEM ÇALIŞMA	69	16,9
BOŞ	7	1,7
Toplam	408	100

Meslek lisesini isteyerek seçen öğrencilere tekrardan aynı okulu tercih hakkı tanınsa, meslek lisesini isteyerek seçen öğrencilerin %56' sı aynı okulu tekrardan yazmayacağını belirtirken %44'ü tekrardan seçerdim cevabını vermiştir. Meslek lisesini istemeyerek seçen öğrencilerin %7'si ise tekrardan tercih imkânı verilse aynı okulu isteyerek seçeceğini belirtmiştir. Bu dağılıma bakıldığında aslında meslek lisesi eğitimi süresince sosyal, kurumsal(okul, öğretmenler) ve toplumsal şartların öğrencileri mesleki eğitimden daha da uzaklaştırdığı görülmektedir.

Tablo 4: Tercih şansın olsa yine bu okulu seçer miydin? * Meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz?

	Meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz?		Toplam
	EVET	HAYIR	
Tercih şansın olsa yine bu okulu seçer miydin?	EVET SEÇERDİM	103 43,8%	11 6,6%
	HAYIR SEÇMEZDİM	132 56,2%	156 93,4%
Toplam	235 100,0%	167 100,0%	402 100,0%

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de mesleki eğitim özü itibari ile birçok problem alanına sahiptir. Mesleki eğitim öncesi tercih süreçleri, eğitim sürecinde nitelikli öğrenci yetiştirmeye imkân sağlayacak fiziki altyapı ve insan kaynağındaki yetersizlikler, mezuniyet sonrasında sanayi ile iletişimin kopukluğu ve sanayi içerisindeki olumsuz çalışma koşulları ile en önemlisi tüm bu süreçlerin toplum içinde oluşturduğu olumsuz algı gibi daha birçok durum bu problemleri alanlardan bazılarıdır. Her bir problemin birbirini etkilediği ve bir sorunun nedeninin başka bir sorunun sonucu olduğu görülebilmektedir. Bu durum mesleki eğitimin daha karmaşık bir hale dönüşmesine neden olmaktadır.

Bu döngüyü somutlaştırmak gerekirse; meslek lisesinin toplumsal algısının olumsuz olması, ailelerin ve öğrencilerin önceliklerinin farklı alanlara kaymasına sebep olmaktadır. Bu yüzden genellikle diğer okullara puanı tutmayan öğrencilerin kayıt yaptırarak zorunlu tercih ettiği bir okul özelliğine sahip olan meslek liseleri, gerek eğitimi gerekse de mezun olan öğrenci profili bakımından vasat bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu vasat durum da doğal olarak toplumsal algıyı olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Bu döngü içerisinde öğretmenlerin de eğitim kaliteleri düşmekte ve yıllar içerisinde monotonlaşan bir döngüye sahip oldukları görülmektedir. Saha çalışmasına yönelik istatistiklere bakıldığında bu döngüyü öğrencilerin gözünden üç ana başlık içerisinde değerlendirebiliriz. İlki meslek lisesi öncesi ile ilgili bölüm, ikincisi meslek lisesi süresince ve son olarak da meslek lisesi sonrası bölümleri.

Öncelikli olarak mesleki eğitim öncesi aşamasında öğrencilerin %77’si lise tercihinde okul öğretmenlerinin yaptığı yönlendirmeleri yetersiz bulmuştur. Ayrıca öğrencilerin %41’i meslek lisesini istemeden seçtiğini belirtmiştir. Eğitimde rol modellerinin önemli olduğu ve kritik karar verme aşamasında öğretmenlerin sorumluluğunun fazla olduğu göz önüne alındığında lise öncesi rehberlik hizmetlerinin gözden geçirilmesi gerektiği görülmektedir. İkinci aşama olan mesleki eğitim süresince öğrencilerin %47’si mesleki olmayan bir liseye gitme isteğine sahip olduğu ve %72’sinin tercih şansı olsa aynı okulu bir daha seçmeyeceği görülmektedir. Bu oranın yüksek olmasındaki bir diğer etken öğrencilerin staj yaptıkları iş yerlerinde sadece ofis işlerinde ve eğitim aldıkları alanlar ile alakasız işlerin yaptırılmasıdır. Zaten yarıdan fazla öğrencinin istemeden okuduğu bir sistemde ayrıca birçok öğrenci meslek lisesinde aldıkları eğitimi staj yerinde kullanamamaktan dolayı mutsuzluk duymaktadır.

Mezun olma aşamasında olan bu öğrencilerin gelecek beklentileri ve toplumsal algıda mesleki eğitimi nasıl konumlandıkları sorulduğunda öğrencilerin %75'i mezun olduktan sonra çalışmayı düşünmemektedir. Bu öğrencilerin çoğunluğu bir üst eğitim kurumuna devam etmek isterken %17'lik bir kısım da kararsız kalmıştır. Yüksek öğretime devam etme isteği dolaylı olarak sanayiden kopma olarak tanımlanması bu oranlar karşısında yanlış olmaz. Çünkü meslek lisesinde alınan eğitim ve harcanan onca emek sonrasında iki veya dört yıllık üniversite yaşantısı öğrencinin sanayiden tamamen kopmasına neden olabilmektedir. Aslında Bu durum öğrencilerin meslek yüksek okulları adı altında mesleksizleştirilmesi olarak da ifade edilebilmektedir.

Çalışmanın en önemli bulgularından birisi, öğrencilerin kendilerini ve yaptıkları işi toplumda değersiz ve sıradan olarak görmeleri olmuştur. Meslek lisesinde okumanın toplum tarafından nasıl değerlendirildiği sorusuna %43,2 ile değersiz, %44,7 ile sıradan ve %12 ile takdir gören cevabı verilmiştir. Benzer şekilde sanayi ve üretim sektöründe çalışmanın (işçi olmanın) toplum tarafından nasıl değerlendirildiği sorusuna %31,2 ile değersiz, %57,6 ile sıradan %11 ile takdir gören cevabı verilmiştir. Bu oranlara bakıldığında yaklaşık %90 ile öğrencilerin okudukları okulu ve gelecekte yapma ihtimali oldukları işin toplumda sıradan ve değersiz olduğunu düşündüğü görülmektedir. Yukarıda bahsedilen üç sınıflandırmada görüleceği üzere doğru yönlendirilmemiş ve okuduğu okulda pişmanlık yaşayan öğrencilerin isteksizce okumaları, bu isteksizlik karşısında öğretmenlerinin ilgisiz kalmaları, sanayide aldığı eğitim ile alakası olmayan bir staj programı neticesinde çoğunlukla bir üst eğitim programına geçiş isteği görülmektedir. Bu sürecin yansıması olarak da kendileri ve yapmaları gereken iş ile ilgili bir heyecan ya da teşvik edici bir güdünün bulunmaması da kısır döngünün devamını oluşturmaktadır.

Bu kısır döngünün kırılabilmesi için öncelikli olarak meslek liselerinin itibarının güçlendirilmesi ve toplumsal algı değişiminin sağlanması gerekmektedir. Teorik anlamda meslek edindirme ve nitelikli iş sahasına yönlendirici bir özelliği olan bu okulların daha fazla tercih edilmesi gerekirken ağırlıklı olarak zorunlu tercih olması ancak toplumsal algının değiştirilmesi ile gerçekleştirilebilir. Bunun için öncelikli olarak pilot uygulamaların yapılması gerekmektedir. Meslek lisesine yeni kayıt olan öğrenciler arasından başarı, istek ve hedeflerine göre seçilecek öğrencilerin belirli programlarda özel olarak eğitim sürecine alınması gerekmektedir. Bu aşamada istek duyduğu alan ile ilgili sektörde çalışan firmalar ile irtibat kurularak öncelikli olarak burs, staj ve benzeri olanakların sağlanması faydalı olacaktır.

Konya İl Mili Eğitim Müdürlüğü ve Konya Sanayi Odası arasında gerçekleştirilen döküm bölümünde okuyan öğrencilere yönelik burs protokolü bu alanda önemli bir adım olmuştur. Bu uygulama ile öğrencilere 10. Sınıftan itibaren karşılıksız burs verilerek sonraki yıllarda staj ve iş garantisi ile öğrencilerin bu sektörde çalışmalarının devamlılığı hedeflenmiştir. Diğer bir uygulamada Konya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği ile hazırlanan protokolde mesleki açık öğretim lisesine kayıtlı öğrencilerin öğrenim gördükleri meslek dallarında işletmelerde pratik eğitim görmeleri hedeflenmiştir. Zaman içinde bu ve benzeri uygulamalar ile meslek lisesini isteyerek seçen öğrencilerin de okuldan soğumalarının önüne geçilebilecektir.

Kısa ve orta vadeli bir çözüm modelin olması açısından önemli olan bu uygulamaların uzun vadeli planlamalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Mesleki rehberlik ve yönlendirmelerin ilkokuldan itibaren yapılması ve öğrencinin ilgi alanının ortaya çıkarılması, ailesi ile gerekli görüşmelerin yapılması ve pilot uygulamalardaki iyi örneklerin gösterilerek mesleki eğitime karşı sempati oluşumu sağlanabilmelidir. Bu sebeple başta sınıf öğretmenleri olmak üzere meslek lisesine kadar tüm öğretmenlere doğru yönlendirme yapmaları için büyük sorumluluk düşmektedir. Bu aşamada göz ardı edilmemesi gereken durum, her geçen gün gelişen ve değişen günümüz teknolojisi karşısında başta meslek lisesi öğretmenleri olmak üzere alan öğretmenlerinde bilgi eksiklikleri olabilmektedir. Bu süreçte yönlendirici ve kılavuz edici olarak gerekli olan bilgiyi öğrencilerin nerede ve nasıl öğrenebileceğini öğretmesi öğrencilerin gelişimine büyük katkı sağlayacaktır. Yukarıda bahsedilen uygulamalar ile mesleki anlamda yatkınlığı olan öğrencilerin doğru yönlendirilmesi sağlanarak okuldan ve mesleki kurumlardan alacağı destek ve yönlendirmeler ile çok daha verimli ve uzun vadeli sonuçların alınacağı düşünülmektedir.

Konunun diğerk önemli boyutu olan işverenlerin de kısa, orta ve uzun vadeli yapılacak her uygulamada iki kriteri göz ardı etmemesi gerekmektedir. Araştırma geliştirme (Ar-Ge) ve insani kalkınma. Firmaların kapasitesine göre Ar-Ge çalışmalarının içeriğı değişiklik gösterebilir ancak çalışanlarının yaşam memnuniyetleri ve özellikle sanayide çalışacak olan yeni mezun öğrencilerin ve ailelerinin sahip olduğu olumsuz algıları yıkacak temel yatırımlar ve küçük iyileştirmelerin uzun vadede faydaları çok daha büyük olacaktır.

Birleşmiş milletlerin kullandığı insani kalkınma ve yaşam memnuniyeti kavramları (UNDP, 2014, s. 33), kişilerin sahip oldukları imkânların gelecekte de sürdürebilir olması ile hayata dair seçimlerini güven ve özgürce yapabilme olanağıdır. İşçilerin çalışma koşullarında, gerek fiziki iyileştirmeler gerekse de ücret iyileştirmesi ile yaşam memnuniyetinin arttırılması öncelikli olarak çalışanların çalışma motivasyonunu arttıracaktır. Öğrencilerin %57'si için paradan ziyade kurumsal ve sistemi belli olan bir iş yerinde çalışmanın daha önemli olduğu, öğrencilerin daha iyi çalışma koşulları ve yaşam memnuniyeti arayışında olduğunun somut bir ifadesi olmuştur.

KAYNAKÇA

MEB. (2014). *Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018*. Ankara: MEB.

UNDP. (2014). *İnsani Gelişme Raporu*.

<http://konya.meb.gov.tr/www/il-milli-egitim-mudurlugu-ile-konya-esnaf-ve-sanatkrilar-odalari-birligi-mesleki-egitimde-isbirligi-protokolu/icerik/799>